

Tijdens mijn maandelijkse bezoeken aan mensen die de nodige betekenis hebben voor het hedendaagse audiolandschap, probeer ik steeds dichterbij het muzikale reproductie mysterie te komen. Deze maand ben ik te gast bij één van de zeldzame producers, recording engineers die ons land rijk is en die voor zijn werk naast uitgebreide professionele muzikale scholing, gebruikmaakt van een uitgebreid Avalon weergavesysteem, compleet met Spectral versterking, Siltech bekabeling en DCS converters. Hij is de producer / recording engineer van onder andere de nieuwste Venice cd 'Amsterdam' en naast zijn eigen onderneming Northstar Audio Recording Services & Consultancy is hij één van de vier drijvende krachten achter het audiofiele label Turtle Records. Een portret van Bert van der Wolf, perfectionist in hart en nieren.

Passie voor

NORTHSTAR AUDIO RECORDING SERVICES & CONSULTANCY:

Hoe langer ik in audioland meeloop, hoe meer ik mij verbaas over het hoge kennisniveau wat in ons land aanwezig is. Er zijn ontzettend veel mensen dagelijks professioneel bezig met het uiterste uit muziekreproductie te halen. Iedereen op zijn eigen manier, maar bijna altijd vol overgave en met diepgaande bezieling. Bert van der Wolf zit in dit geval niet aan de passieve reproductiekant maar aan de actieve zijde en runt het bedrijf in zijn huidige vorm sinds 1999. Daarvoor studeerde hij elektronica aan de HTS te Enschede en volgde vervolgens de opleidingen muziek opnemen, piano en klassieke gitaar aan het conservato-

rium in Den Haag. Hier wist hij in 1990 de internationaal erkende en begeerde 'tonmeister' kwalificatie in de wacht te slepen. Van 1989 tot 1996 is hij bij het Nederlandse opnamelabel Channel Classics werkzaam geweest om van 1996 tot 2000 zijn medewerking te verlenen aan vele honderden opnames voor verschillende internationale platenlabels bij Kompas CD Multimedia. Ook heeft hij gewerkt als consultant voor veel opnamestudio's en fabrikanten van de professionele audio-industrie. Sinds 1996 is hij bezig met het maken van hoge resolutie opnames waarbij hij startte met het 24 bit/96 kHz formaat en vervol-

gens 24 bit/192 kHz en DSD. Bert was overigens de allereerste ter wereld die in 1996 een 24 bit/192 kHz opname maakte! Zijn specialiteit is het maken van opnamen met gebruikmaking van akoestische instrumenten waarmee hij inmiddels de nodige prijzen wist te behalen. Zijn meest recente is de Edison die hij in 2001 ontving voor de opname van Tony Overwaters sacd 'Op' voor het Turtle Records label, waarvan hij mede oprichter is en participant. Naast zijn opname en productiewerk verzorgt Bert de hoofddistributie en verkoop van professionele dCS producten en Sonodore microfoons.

MUZIEK

BERT VAN DER WOLF

Tot zover de muzikale geschiedenis van Bert in een notendop en wanneer ik op een donkere avond richting zijn woonplaats Haaften rijd, ben ik zeer benieuwd en nieuwsgierig wat ik zal aantreffen. Op zijn website en andere publicatieartikelen zoals het Engelse collega-blad Hifi+, krijgt zijn post productieruimte erg veel lof en aandacht en ook de vele hoogwaardige gemaakte producties, stuwden de verwachtingen tot ongekende hoogte. Het opgegeven adres blijkt een ruim vrijstaand woonhuis in jaren dertig stijl te zijn en na verwelcoming door Bert en een eerste kopje koffie, verdwijnen we al snel richting de achter het huis gelegen

grote ruimte. Aangezien het huis en de voormalige (grote) garage aan elkaar zijn gebouwd, lopen we eerst door het kantoor voordat we, in de inderdaad prachtige ruimte aankomen. De ruimte die 7 x 7 x 4 m (hoogste punt) meet, is volledig symmetrisch van vorm en heeft toch mooi brekende vlakken in zich. De muren zijn witgeverfd en voorzien van allerlei akoestische voorzieningen, al dan niet door Bert zelf ontworpen. Het dak is voorzien van een donkerblauw systeemplafond terwijl de vloer is bedekt door een mooi licht geel korreltapijt met daarin, in donkerrode kleur, het logo van Northstar verwerkt. Vooral over de idea-

le akoestische eigenschappen van deze vorm van vloerbedekking is Bert erg enthousiast. Ik merk bij binnenkomst dat het vertrek op prettige wijze is gedempt met een mooi evenwichtig tussen levendig en droog. Het slaat niet meteen op je oren zoals je dat bij masteringstudio's vaak aantreft. Naast een ruim aantal strategisch opgestelde DAAD's (akoestische dempers en diffusors om een betere akoestiek te bewerkstelligen), zijn het natuurlijk de vele Avalon luidsprekers die in deze ruimte het meest in het oog springen. Dit is zeer bijzonder want high-end consumenten luidsprekersystemen zijn eigenlijk nooit in studio's te vinden. Niet alleen vinden de meeste studio's het onzinnig, maar vooral ook veel te duur in aanschaf en investering. De twee hoofd-luidsprekers zijn Avalon Eidoon modellen die speciaal door ontwerper Neil Patel aan de wensen van Bert zijn aangepast! Neil heeft de ruimte al diverse malen bezocht en is er zeer enthousiast over. Tussen beide Eidoon's bevindt zich een enorme gemodificeerde Avalon Symbol subwoofer met daarboven op een DAAD, een Avalon Professional Mixing monitor. Omdat in deze af luister ruimte ook veel 5-kanaals opnamen worden bewerkt, staan ook schuin achter de af luister positie twee van deze hoogwaardige monitor luidsprekers. Verder bevinden zich in de ruimte een piano, enkele comfortabele fauteuils, een bankstel en natuurlijk de controle opstelling zelf. Op deze laatste bevindt zich een werkstation met Merging Technologies, Pyramix bewerkingssoftware terwijl de hierdoor aangestuurde audioservers in een afzonderlijke ruimte zijn geplaatst. Vlak naast het werkstation is een custom made hoofdtelefoonversterker met een AKG-1000 hoofdtelefoon zichtbaar, terwijl er zich daarachter een fraaie Rens Heynis 6-kanaals monitoring console bevindt. Naast de werkplek staat een prachtige Nagra-D digitale spoelenrecorder opgesteld met pal daarnaast een VPI draaitafel die sinds kort staat opgesteld om de analoge masters van Venice te controleren. Onder de controle opstelling komt nog veel meer moois te voorschijn in de vorm van een Spectral DMA-160S studio stereo eindverster-

ker, een hele batterij professionele DCS A/D en D/A converters en last but not least een zeldzame Cello Audio Palette grafische equalizer. Van dit door Mark Levinson in eigen persoon ontworpen apparaat zijn er wereldwijd maar zestig gemaakt. Leuk detail is dat net onder het plafond, een strook van de muur is bekleed met een aantal door Northstar en Turtle gemaakte producties. Kortom een prachtige ruimte die goede akoestische eigenschappen en een prettige werkomgeving weet te verenigen.

Opname en weergave

Als producer en opnametechnicus is Bert van der Wolf dagelijks zeer intensief met live muziek bezig en beschikt hij over een werkelijk prachtige en indrukwekkende high-end afliuisterketen. Hoe is hij hier in contact mee gekomen en wat heeft dit voor zijn werk betekend? Bert: 'Ik had natuurlijk wel verwacht dat je dit zou gaan vragen. Mijn hele leven ben ik al gefascineerd geweest door werkelijk geluid. Die impact van puurheid en realisme vind ik fantastisch, maar zeker bij het weer terug horen op een weergavesysteem was er altijd die frustratie dat het zo anders klonk en er schijnbaar maar weinig van het originele geluid in de opname was vastgelegd. Achteraf gezien zat het aan de opnamekant wel snor want van de twintig jaar die ik nu in het vak zit werk ik al zeventien jaar met de Engelse dCS producten en vertegenwoordig de professionele producten van dit merk voor het Europese vaste land. Maar dat er zo veel winst aan de weergavekant was te behalen had ik toen nooit kunnen vermoeden. Totdat ik tien jaar geleden in contact kwam met Harry van Dalen (eigenaar van Rhapsody) die een converter kwam huren voor zijn eigen opnamen waar hij toen net mee was gestart. We kwamen natuurlijk vrij snel in een boeiend gesprek terecht en al snel ging het balletje aan het rollen. Ik raakte nieuwsgierig en geïnteresseerd in zijn winkel, producten en filosofie, die toch wel veel raakvlakken hadden met die van mij en ging daar op uitnodiging van Harry ook eens luisteren. Wat ik toen hoorde heeft ongelooflijk diepe indruk op mij gemaakt, want

NORTHSTAR AUDIO RECORDING SERVICES & CONSULTANCY:

voor de eerste keer in mijn leven kon ik mijn opnamen terughoren met veel meer van het realisme en oorspronkelijke geluid dan ik ooit eerder had gehoord. Het klonk werkelijk fantastisch maar niet op een spectaculaire wijze. Eerder heel nuchter en naturel. Natuurlijk hoorde ik ook in sommige passages bepaalde aspecten die ik niet zo goed vond, maar die waren vooral te herleiden aan door mij verkeerd genomen beslissingen tijdens de opnamen! Deze sessie heeft werkelijk mijn leven en inzicht in gereproduceerde muziek voor altijd veranderd. De volgende schok kwam bij het horen van de prijzen van al dit moois. Mensen die regelmatig bij winkels zoals Rhapsody komen schrikken vast niet meer van de forse bedragen die producten van merken als Avalon, Spectral, Siltech, etc. nu eenmaal kosten, maar ik viel toen bijna van mijn stoel. Wat een astronomische bedragen zeg. En dat voor nog maar enkel de afliuistercomponenten! In de studiowereld is dit zeer ongebruikelijk. Mijn collega's verklaarden mij in eerste instantie dan ook voor gek, totdat ze het later konden beluisteren. Hahaha... Feitelijk zijn deze eerste contacten ook de reden voor het ontstaan van Turtle Records. Harry droeg in de vorm van More Music, voor een deel bij aan de financiering van de zo kostbare afliuistercompo-

nenten en ik droeg mijn steentje bij aan de opnamen van het toen nieuwe Turtle label. Tegenwoordig bestaat dit team naast Harry en mijzelf uit Fir Suidema en Martin Odijk. Volgende stap was een intensivering van de contacten met veel van de grote merken waar More Music mee samenwerkt. Neil Patel van Avalon, Richard Fryer van Spectral, Mike Story van dCS en Edwin van der Kley van Siltech om maar een paar voorbeelden te noemen. Zij werden hier kind aan huis en er ontstond een intensieve samenwerking om deze professionele producten steeds maar verder te verbeteren. Een proces wat tot op de dag van vandaag nog doorgaat. Het moge duidelijk zijn dat ik een belangrijk deel van de passieve kwaliteiten die ik vandaag de dag als Northstar uitdraag, te danken heb aan al deze mensen die in mij geloven en mij de mogelijkheid hebben geboden met dit soort extreem hoogwaardige producten te werken.'

Werner: 'Nu je inmiddels jarenlang werkt met producten als DCS, Avalon, Spectral, Siltech en Sonodore (microfoons), hoe kijk je nu tegen de consumentenelektronica in het high-end segment aan?' Bert: 'Allereerst wil ik stellen dat ik als producer en opnametechnicus op zeer intensieve wijze naar muziek luister. Zowel technisch als inhoudelijk. Je gaat

BERT VAN DER WOLF

daardoor op een bepaalde wijze naar muziek en haar reproductie luisteren. Zo vind ik de doorluisterbaarheid, verstaanbaarheid, klankkleur en focussing van individuele stemmen en instrumenten, extreem belangrijk. Wanneer ik normaliter een consumentensysteem hoor, ook zeer kostbare, komt het dikwijls als een soort van lachspiegel op mij over. Het klinkt dan wel prettig of mooi, maar veel van die systemen maken van een muziekstuk een misvormde karikatuur en er zijn dan maar weinig overeenkomsten zoals het op cd, sacd of plaat staat. Gelukkig hoor ik heel af en toe ook systemen die mij verbazen, omdat ze een bepaald facet van de muziek zo goed en bijzonder benaderen. Ik denk dan, hé, zo heb ik het nog niet eerder gehoord. Wat heel veel systemen niet goed doen is communiceren naar de luisteraar toe. Je voelt en merkt niets als zo'n systeem speelt. De muziek is daar en jij zit hier. Toch zou ik mijzelf niet omschrijven als audiofiel. Al deze spullen zorgen ervoor dat ik mijn werk zo optimaal mogelijk kan doen en dat ik tijdens mijn beslissingen, niet gehinderd wordt door de beperkingen van mijn spullen.'

Venice

Werner: 'In het najaar van 2006 heb je met het Turtle records team, een opna-

me gemaakt van Venice (Amsterdam) voor het commerciële Universal Records. Hoe was dat om als akoestisch specialist aan zo'n project mee te werken en waar liep je tegen aan?' Bert: 'Het Venice project vind ik persoonlijk goed geslaagd, hoewel het wel de grens heeft aangegeven tot hoever je kan gaan met onze opnamefilosofie. Heel bijzonder is dat we voordat we begonnen met dit project, van Universal Records 'carte blanche' hebben gekregen. Zowel qua sound als qua budget. Wel binnen bepaalde grenzen natuurlijk, maar dan toch. Dit komt tegenwoordig nooit meer voor bij zulke grote maatschappijen en zegt iets over het grote vertrouwen dat men in ons had. Doordat onze manier van werken veel te maken heeft met een duidelijke interactie tussen muzikant en akoestische omgeving moest er een goede en passende opnamelocatie worden gezocht die werd gevonden in de Doopsgezinde gemeente kerk te Amsterdam. Een mooie ruimte die met de nodige akoestische voorzieningen, mooi beheersbaar kon worden gemaakt. Onze manier van werken was voor veel muzikanten helemaal nieuw. Door gebruikmaking van de echte aanwezige akoestiek en het feit dat de muzikanten ook daadwerkelijk samen moesten spelen, was het voor dit soort muziek een bijna ouderwetse werkwij-

ze zoals die vandaag de dag bijna niet meer wordt toegepast. Dit was voor een aantal mensen echt een moeilijke opgave want ze moesten nu echt en zonder trucs optimaal presteren en tegelijkertijd ook nog echt samenspelen. Tegenwoordig is het bij veel popplaten heel normaal dat muzikant A bijvoorbeeld in Amerika zijn gedeelte inspeelt, in London het volgende deel en dan in Nederland de rest. Zo ontstaan vandaag de dag vele moderne producties. Het zijn vaak dan ook ultrastrakke, platgewalste en dode producties. Er zit geen enkel leven en eigen inbreng meer in. Niet dus bij dit Venice project. De muzikanten hebben hierdoor veel geleerd van dit project, maar het blijft altijd een kunst om alle neuzen dezelfde kant op te krijgen. De leden van Venice zelf zijn aan het eind van het hele project met het eindresultaat in ieder geval zeer tevreden en vinden deze manier van werken prettig en verfrissend. Toch was zeker het eind nogal spannend. Het management van Universal zette bij het horen van het ruwe eindresultaat de kanttekening dat het vooral ook op de radio er lekker uit moest knallen. Wat in opname vaktermen, een verhoging van het compressieniveau betekend en feitelijk een verkleining van het dynamiekniveau. Hierdoor kun je luider uitsturen waardoor het product commercieel meer

opvalt. Het levert ook meer muzikale af-luisterstress en vervlakking op. Iets wat wij beslist niet wilden. Dit heeft de spanning bij mij en de andere partij behoorlijk doen oplopen maar uiteindelijk zijn we er samen wel uitgekomen en zijn deze manipulaties wel doorgevoerd maar tot een minimum beperkt'.

Luisteren

Toen werd het de hoogste tijd om te gaan luisteren en mocht ik in de comfortabele producerstoel plaatsnemen. Ik zat nu op de meest ideale plaats van de ruimte, oog in oog met zes(!) Avalons luidsprekersystemen en een verborgen batterij aan aansturingscomponenten. Bert begon met stereoweergave en alles werd gedraaid vanaf Master harddisk in de hoogste resolutie (24 bit/352,8 kHz). Om te wennen aan de weergave en kleinschalig te beginnen, betrof het eerste fragment harpmuziek. Ogenblikkelijk viel mij de realistische schaalgrote en de realistische tonale balans op zonder enige overdrijving en opsmuk. De klankkleuren werden heel mooi neergezet en het volledige frequentiebereik van deze concert harp kwam met alle bijbehorende harmonische schakeringen, vloeiend over. En verder ging het met kerkorgel (rijk en puur), jazzmuziek (alle timbres én texturen van de instrumenten waren echt herkenbaar), groot orkest (overweldigend goed herkenbaar als re-

alistisch geheel). Totdat we ook aankomen bij het voor mij bekendere werk van Turtle Records in de vorm van de nummers Marimba feet en stukken van bas-sist Dean Peer. Het was een waar genoegen om dit van de originele master af te luisteren op deze prachtige high-end set in een uitstekende, geoptimaliseerde ruimte. Opvallend was bij alle muziekstukken de messcherpe en natuurlijke focusering van alle hoorbare instrumenten. Een stem of instrument in het midden was ook daadwerkelijk echt in het midden geplaatst. Je kon er bijna tegenaan leunen. Ook dynamisch was het meer dan in orde met geen hoorbaar knippen of compressie in de weergave. Grote klasse. Na langer luisteren is er zeker iets als een 'Bert signatuur' aan alle opnames aan te wijzen. Het is de grote stabiliteit van geplaatste instrumenten en realiteit aan timbres en alle(!) harmonischen. Nadeel van deze werkwijze is wanneer een muziekinstrument een harde en stenige ondertoon heeft, je dat ook onverbloemd in de opname terug kan horen maar andersom natuurlijk ook! Hierdoor is om optimaal te genieten ook bij de consument thuis, een weergaveketen met hoog oplossend vermogen nodig. Voordeel van deze werkwijze is dat met het verstrijken van de jaren en verbeteren van de weergave componenten, de opnames ook dan nog overeind blijven. Omdat alle weergevers

zo vrij en ideaal waren opgesteld was er ook sprake van een groot en stabiel ruimtebeeld wat fraai loskwam van de luidsprekers. Toch was ik in niets voorbereid op wat er nog komen ging, want wanneer Bert overschakelde op meerkanaalsweergave viel ik bijna van mijn stoel. Hij startte een opname, gemaakt in een kleine kerk, die zo ontzettend realistisch op alle parameters scoorde dat mijn hersenen totaal in de war raakte. Dit kan gewoon niet want het is 100% echt! Geen kritiek over mogelijk. Alle reflecties en klankkleuren van het instrument en ruimte waren tot in het kleinste detail rotsvast te volgen en dat is werkelijk uniek. Ook de andere voorbeelden zijn hoewel iets minder spectaculair, nog steeds heel erg goed en lieten horen wat ik al veel langer wist. Meerkanaalsweergave is met hoge resolutiebronnen en een optimale opstelling in de ruimte, absoluut superieur aan stereo. Het realisme wordt er enorm door vergroot en verbeterd en dat was hier in extreme mate waarneembaar.

Conclusie

Bert van der Wolf behoort in zijn vak tot de geluidspioniers van deze tijd. Hij zit in de voorste rij van wat er technisch haalbaar en mogelijk is en probeert dat succesvol om te zetten in zijn opnames. Toch kan ik mij ook voorstellen dat het zeer hoge realisme niet op iedere set goed tot uiting zal komen. Daarvoor zijn er te weinig compromissen in de opnames gemaakt. Is echter alles in balans dan wordt een zeer coherent en mooi nuchter beeld geschetst van de feitelijke opnamesituatie met een hoge resolutie. Bert zal ongetwijfeld verder gaan met de door hem ingeslagen weg en op internationaal niveau blijven opereren en zijn eigen visie steeds verder weten te verfijnen en verbeteren. Nederland op zijn breedst.

Tekst & fotografie: Werner Gro

NORTHSTAR RECORDING SERVICES
& CONSULTANCY
TEL : +31 418-594066
E-MAIL: BERT@NORTHSTARCONSULT.NL
WWW.NORTHSTARCONSULT.NL